

Posudek na diplomovou práci *Komunizmus v Guatemale? Eisenhowerov „New Look“ a politika zatlačovania*

Jaroslav Fiala

Patrik Gregor v diplomové práci *Komunizmus v Guatemale? Eisenhowerov „New Look“ a politika zatlačovania* analyzuje príčiny americkej intervencie do Guatemaly v roku 1954, ktorá vedla ke svrženiu reformní levicovej vlády prezidenta Jacoba Árbenze Guzmána. Svrženie guatemalskej demokratickej vlády patrilo k významným udalostiam v západnej hemisfére v dobe studenej vojny. Predznamenalo takéto fenomény, ako bola kubánska revolúcia, USA v ňom našli jasný rámec pre zahraničnú politiku voči iným latinskoamerickým režimom v nasledujúcim období, a v neposlednej rade sa neblaze zapsalo do dejín samotnej Guatemaly, ktorou táto epizóda poznamenala na ďalšie desaťky let – zejména v podobe nedemokratických vlád, občianskej vojny a genocidy pôvodného obyvateľstva. P. Gregor sa v prvej časti práce zaoberá historickým kontextom Guatemaly v prvej polovine dvadsiateho storočia, ktorý je nevyhnutný pre pochopenie skúmaných udalostí. Jednak predrevolučnou vládou diktátora Jorge Ubica, obdivovateľa Benita Mussoliniho, ktorý v Guatemale zaviedol tvrdý vykošťovateľský systém, založený na levnej pracovnej sile domorodého obyvateľstva, a jednak reformnou vládou prezidenta Juana José Arévala. Práve za Arévalovej vlády vo štyridsiatych rokoch minulého storočia bola schválená nová ústava zaručujúca základné ľudské práva a deľbu moci, a ďalej zákony garantujúce rovnoprávnosť mužov a žien alebo odstránenie rasovej diskriminácie. Bola to tiež Arévalova vláda, ktorá vytvorila podmienky pre nástup hlavného aktéra guatemalských udalostí – prezidenta Jacobo Árbenze –, jehož vláda sa neskôr stala cieľom americkej intervencie.

P. Gregor detailne analyzuje jednotlivé udalosti, a vytvára zrozumiteľný výkladový rámec spočívajúci v dôrazu na zahraničné politické a ekonomické záujmy USA. V navazujúcej časti práce autor skúma samotné príčiny americkej intervencie v Guatemale, ktorá bola oficiálne zdôvodnená údajnou hrozbou šírenia „mezinárodného komunizmu“ na západnej polokouli z tejto malej krajiny. Odvolávanie sa na komunizmus v tomto prípade sloužilo skôr ako účelová záležitosť, pretože existovali niektoré opodstatnené záminky, ktoré komunistickú „hrozbu“ umožňovali v danej dobe konstruovať. Jednalo sa zejména o vplyv guatemalskej komunistickej strany v odboroch, jej úlohu pri realizácii pozemkovej reformy, a pomerne vřelé vzťahy tejto strany so Sovietskym zväzom. P. Gregor analyzuje skutočnú podobu tohto stretu, v ktorom americká administratíva vplyv guatemalských komunistov výrazne preceňovala, alebo (skôr) instrumentálne využila na prosazenie svojich cieľov. V súlade s dostupnými historickými prameňmi zdôrazňuje naprostú nechotu SSSR v tejto dobe aktívne intervenovať na západnej polokouli, ktorá bola až do nástupu kubánskej revolúcie pokladaná za zájmovú sféru USA (keďže oficiálnym zdôvodnením neintervencie na sovietskej strane sloužila tzv. teória geografického determinizmu), čo oficiálna teória o „šírení komunizmu“ vyvracia. Okrem politicko-ideologických dôvodov sa však vstupovali do hry i príčiny ekonomické, spočívajúce v rozsiahlej pozemkovej reforme, ktorou vyhlásil prezident Árbenz, a ktorá ohrozila zejména pozemky americkej spoločnosti United Fruit Company, ktorá mala v Guatemale vplyvné hospodárske postavenie. P. Gregor správne poukazuje na to, že sa u príčin intervencie USA do

Guatemaly autoři rozcházejí v tom, jaký důvod byl primární – zda prosazování amerických ekonomických zájmů, anebo obavy z politického radikalismu, který by mohl inspirovat další latinskoamerické země, a přispět tak k oslabení vlivu USA v jejich sféře vlivu. Autor práce dochází ke komplementárnímu vysvětlení, ve kterém chápe obě příčiny jako vzájemně provázané. Poměrně precizně při tom rozlišuje jednotlivá období, ve kterých u americké administrativy převažoval buď jeden, anebo druhý důvod k následné intervenci a ke svržení Árbenzovy vlády pod taktovkou tajných služeb.

Diplomová práce P. Gregora vychází z relevantní literatury a dostupných historických pramenů, je psána čtivou, srozumitelnou a na řadě míst poutavou formou. Je cenná zejména tím, že nám umožňuje podrobnější vhled do historického a politického kontextu samotné Guatemaly v období studené války, který je pro značnou část české odborné veřejnosti stále poměrně neznámý. Detailně vysvětluje událost, která významně ovlivnila historii druhé poloviny dvacátého století, ale v českém kontextu zůstává jednou z neprávem opomíjených kapitol politických dějin. Z uvedených důvodů doporučuji diplomovou práci Patrika Gregora k obhajobě s hodnocením výborně.